

ସିଦ୍ଧି ବିନାୟକ

ୱାଁ ଗଣପତୟେ ନମଃ

ଗଣେଶ, ଗଣପତି, ବିନାୟକ ବା ତାମିଲରେ ପିଲ୍ଲୁରୟାର ହେଉଛନ୍ତି ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ପୂଜିତ ହେଉଥିବା ହିନ୍ଦୁ ଦେବତା । ସେ ମହାଦେବ ଶିବ ଓ ଦେବୀ ପାର୍ବତୀଙ୍କର ସାନ ପୁଅ ଓ କାର୍ତ୍ତିକେୟଙ୍କର ସାନ ଭାଇ । ତାଙ୍କର ବାହନ ମୂଷିକ । ଗଣେଶଙ୍କର ପ୍ରତିକୃତି ଭାରତ ଓ ନେପାଳରେ ସର୍ବତ୍ର ପରିବୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ଜାତି, ଭାଷା, ବର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଗଣେଶଙ୍କୁ ପୂଜା କରିଥାନ୍ତି । ଏପରିକି ଜୈନ, ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ତଥା ଅଣଭାରତୀୟମାନେ ମଧ୍ୟ ଗଣେଶଙ୍କ ଉପାସନା କରିଥାନ୍ତି । ଶାସ୍ତ୍ରରେ ୩୨ ପ୍ରକାର ଗଣେଶଙ୍କ ବିଷୟରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଅନେକ ବିଶେଷତ୍ୱ ମଧ୍ୟରୁ ଗଣେଶ ତାଙ୍କର ହାତୀ ମୁଣ୍ଡ ଯୋଗୁ ସହଜରେ ଚିହ୍ନି ପଡ଼ନ୍ତି । ବିଦ୍ୟନାଶକ ରୂପେ ସେ ସର୍ବତ୍ର ପୂଜିତ ହୁଅନ୍ତି । କଳା, ବିଜ୍ଞାନର ଓ ବୃଦ୍ଧିମତ୍ତାର ଦେବତା ଓ ସଂରକ୍ଷକ ରୂପେ ସେ ପରିଚିତ । ଆଦି ଦେବତା ହିସାବରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ, ପୂଜା, ଲେଖାପଢ଼ା ଓ ଧାର୍ମିକ କ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭରେ ତାଙ୍କର ଆବାହନ କରାଯାଏ । ତାଙ୍କୁ ପଞ୍ଚଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ।

ଗଣେଶଙ୍କ ପରିଚୟ

- ଦେବତା : ହିନ୍ଦୁ ଦେବତା
- ମନ୍ତ୍ର : ଗାଁ ଗଣପତୟେ ନମଃ, ଶ୍ରୀଗଣେଶ୍ୟାୟ ନମଃ
- ଶସ୍ତ୍ର : ପରଶୁ, ପାଶ, ଅଂକୁଶ
- ପତ୍ନୀ : ୧. ରିଦ୍ଧି, ୨. ସିଦ୍ଧି (କେହି କେହି ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଗଣେଶଙ୍କ ପତ୍ନୀ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି) ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରାରେ ଗଣେଶଙ୍କୁ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ରୂପରେ ଚିତ୍ରିତ କରାଯାଇଛି ।
- ବାହନ : ମୂଷିକ
- ପିତା : ଭଗବାନ ଶିବ
- ମାତା : ଭଗବତୀ ପାର୍ବତୀ
- ଭାଇ : ଶ୍ରୀକାର୍ତ୍ତିକେୟ
- ପୁରାଣ : ଗଣେଶ ପୁରାଣ, ମୁଦ୍ଗଳ ପୁରାଣ
- ତୀର୍ଥକ୍ଷେତ୍ର : ଅଷ୍ଟବିନାୟକ

ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଓ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ

ଗଣେଶ ଉପାସନା

ଶ୍ରୀଗଣେଶ ବିଘ୍ନହର୍ତ୍ତା

ଶ୍ରୀଗଣେଶ ହେଉଛନ୍ତି; ବିଘ୍ନହର୍ତ୍ତା, ସିଦ୍ଧିଦାତା ଏବଂ ଦୁର୍ଗ୍ଗାଙ୍କ ଦେବତା । ତାଙ୍କର ଯେଉଁ ବିଚିତ୍ର ଓ ଅଲୌକିକ ରୂପକୁ ଆମେ ଦର୍ଶନ କରୁଛେ, ଏଥିରେ ଅନେକ ତତ୍ତ୍ୱାର୍ଥ ଲୁଚାଯିତ ରହିଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଙ୍ଗପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗ, ଆୟୁଧ ଏବଂ ବାହନ ପଛରେ ଏକ ଗଭୀର ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ସାମାଜିକ ଓ ବ୍ୟବହାରିକ ଜୀବନ ଦର୍ଶନ ଭରି ରହିଛି । ଯାହା ତାଙ୍କର ‘ଗଣେଶ’ ନାମରୁ ଜଣାଯାଏ । ଏହି ନାମର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଗଣ ମାନଙ୍କର ଈଶ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯେ ସମସ୍ତ ଜନତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ ବା ଶାସକ । ଜଣେ ଆଦର୍ଶ ନେତା ଜିପରି ହେବା ଉଚିତ, ତାହା ଗଣେଶଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଜଣାଯାଏ । ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସାଥରେ ନେଇ ଚାଲିବାର ପ୍ରେରଣା ଦିଅନ୍ତି । ତାହାଙ୍କ ବିଶାଳ ମସ୍ତକଟି ହାତୀର ସ୍ୱରୂପ । ଏଣୁ ତାହାଙ୍କୁ ଗଜାନନ କୁହାଯାଏ । ହାତୀ ହେଉଛି ଦୁର୍ଗ୍ଗାମା, ଗାନ୍ଧାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ସୁରଶ ଶକ୍ତିର ପ୍ରତୀକ । ଯାହା ମାନବକୁ ଉଚ୍ଚ ବିଚାରଧାରୀ ରଖିବାକୁ ଏବଂ ନିଜର ଦୁର୍ଭି ଓ ବିବେକକୁ ସର୍ବଦା ଜାଗ୍ରତ ରଖିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦିଏ । ବିଶାଳ ମସ୍ତକ ଦର୍ଶାଏ ଯେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ ପାଇଁ ସର୍ବଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ ରହିବା ଉଚିତ । ସେହିପରି ଛୋଟ ଛୋଟ ଦୁଇଟି ଆଖି; ଏହା ସୂକ୍ଷ୍ମ ଦୃଷ୍ଟିକଳ୍ପ, ଏକାଗ୍ରତା ଓ ଦୂରଦର୍ଶିତାର ପ୍ରତୀକ । ଯାହା ଜୀବନରେ ସଫଳତା ପାଇବାକୁ ହେଲେ ଶୌଣ୍ଠି ବିଷୟକୁ ଗଭୀର ଭାବେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରିବା ଏବଂ ସେଥିପ୍ରତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକାଗ୍ର ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଏହା ସୂଚାଇଥାଏ । ବିଶାଳ କାନ ଦୁଇଟି ଜଣାଏ ଯେ, ଜଣେ ଭଲ ଶ୍ରୋତା ହେବା କେତେ ଜରୁରୀ । ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଭଲମନ୍ଦ କଥାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହ ଶୁଣିବା ଉଚିତ, ମାତ୍ର ବୁଲି ଯେପରି ଅଦଳକାରୀ ଜିନିଷକୁ

ଫିଙ୍ଗିଦେଇ କେବଳ ସାର ଅଂଶକୁ ରଖେ, ସେହିପରି ଆମକୁ କେବଳ ଭଲ କଥାକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ଖରାପ କଥାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା ଉଚିତ । ହାତୀର ଶୁଷ୍କ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେଲେବି, ସେ ଖୁବ୍ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ କରିପାରେ । ଏହା ଜୀବନର ଉନ୍ନତ ସ୍ତର ଏବଂ ସୂକ୍ଷ୍ମ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ସାମ୍ବା କରିବାର କ୍ଷମତାକୁ ଦର୍ଶାଏ । ଉପରକୁ ଉଠିଥିବା ଶୁଷ୍କ କୁଣ୍ଡଳିନୀ ଶକ୍ତିର ଜାଗରଣ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ପ୍ରଗତିର ପ୍ରତୀକ । ଗଣେଶଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଦାନ୍ତ ଅକ୍ଷୟ ଥିବା ବେଳେ ଅନ୍ୟଟି ଇଚ୍ଛା, ତେଣୁ ତାହାଙ୍କୁ ଏକଦନ୍ତ କୁହାଯାଏ । ଏହା ଦୈତଭାବର ଅନ୍ତ ଓ ଅଦୈତଭାବର ପ୍ରତୀକ । ପୌରାଣିକ କଥା ଅନୁସାରେ, ମହାଭାରତ ଲେଖିବା ପାଇଁ ସେ ନିଜର ଦାନ୍ତକୁ ଇଚ୍ଛା ଲେଖନୀ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲେ, ଯାହା ଜ୍ଞାନ ଦୀପ୍ତିର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ଦର୍ଶାଏ । ଲକ୍ଷ୍ମୀଦେବ (ବିଶାଳ ପେଟ) ସୂଚାଏ ଯେ ଜୀବନରେ ଆସୁଥିବା ସମସ୍ତ ସୁଖ, ଦୁଃଖ, ଉନ୍ନତ, ସମାଲୋଚନା ଓ ଅପରାଧକୁ ନିଜ ଭିତରେ ହଜମ କରି ନେବା ଉଚିତ । ସବୁ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଧୈର୍ଯ୍ୟବାନ ରହିବା ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୁଣ । ସେଭଳି ଚତୁର୍ଭୁଜରେ ଧାରଣ କରିଥିବା ଆୟୁଧମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ମହତ୍ତ୍ୱ ଓ ଉନ୍ନତତା ରହିଛି । ଯେପରି ଏକ-ତୁଟାଯାଏ ସମୟ ହୋଇଗଲେ କିଛି ଗୁଡ଼, ଖଣ୍ଡ ବା ଅନ୍ୟ କିଛି ବ୍ୟଞ୍ଜନ ଉପଯୋଗୀ ସାମଗ୍ରୀ ମିଶା ଯାଇଥାଏ । ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ଭିତରେ ଅନ୍ୟତମ ଲୋକପ୍ରିୟ ନଡ଼ିଆ କ୍ଷୀରରେ ତିଆରି ‘ନଡ଼ିଆ ଅନ୍ନ’ ସମସ୍ତଙ୍କର ଆତ୍ମହାର କେନ୍ଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ ହୋଇଥାଏ । ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣବିମ୍ବରେ ଯାହା ଉନ୍ନେଷ୍ଟ ରହିଛି ମଙ୍ଗର ସଂକ୍ରାନ୍ତି କିଛି ବାର୍ଷିକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପର୍ବପର୍ବାଣିରେ ଶ୍ରୀଜୀଉଙ୍କ ପ୍ରସାଦ ନାତିରେ ନଡ଼ିଆ ରସ ଯୋଗ କରାଯାଇଥାଏ । ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ କୋଠୋରର ବଡ଼ ସୁଆର ନିଯୋଗ ତଥ୍ୟ ଅନୁଯାୟୀ ‘ନଡ଼ିଆ

ଭଳି ମିଠା ଫଳ ମିଳିଥାଏ । ବରଦ ପୂଜା ବା ଆଶୀର୍ବାଦ ପୂଜା ଯାହା ସର୍ବଦା ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରଦାନ କରୁଥାଏ, ଯେ ଶରଣାଗତ ଭକ୍ତକୁ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ କରେ । ମୂଷିକ ବାହନର ମଧ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି । ଏତେ ବଡ଼ ଦେବତା ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଗଣେଶ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ ମୂଷାକୁ ନିଜର ବାହନ କରିଛନ୍ତି । ମୂଷା ହେଉଛି ଚକ୍ରକର୍ତ୍ତା, ଲୋଭ ଏବଂ ଅଜ୍ଞାନତାର ପ୍ରତୀକ । ସେ ଅନ୍ଧାରରେ ସବୁ ଜିନିଷକୁ କାଟି ନଷ୍ଟ କରିଦିଏ । ଗଣେଶ ମୂଷା ଉପରେ ବସିବା ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସେ ନିଜର ଦୁର୍ଭି ଓ ଜ୍ଞାନ ବୃଦ୍ଧି ବଞ୍ଚକ ମନ, ଲୋଭ ଓ ବାସନାକୁ ନିଜ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିଛନ୍ତି । ଏହା ସମାଜକୁ ବାଣୀ ଦିଏ ଯେ ଶୌଣ୍ଠିସି ଜୀବ ଛୋଟ ବା ବୃହତ୍ ନୁହେଁ, ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ନିଜସ୍ୱ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି । ଆଜିର ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଗଣେଶଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ମାନସିକ ତାପ ଦୂର କରିବା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ବିକାଶ ପାଇଁ ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉପାଦାନ । ମାତା ପାର୍ବତୀ ଓ ପିତା ମହାଦେବଙ୍କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ କରି ସେ ପ୍ରମାଣିତ କରିଥିଲେ ଯେ ପିତାମାତା ହିଁ ସତ୍ତ୍ୱୀନ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ସଂସାର ଏବଂ ଏହା ପାରିବାରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପାଇଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିକ୍ଷା । ବିଦ୍ୱରାଜ ଭାବେ ସେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାଧାବିଦ୍ୱକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟର ସହ ଦୂର କରିବାର ସାମର୍ଯ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି, ଯାହା ସଂକଟ ପରିତାଳନା ଶିକ୍ଷା ଦିଏ । ଶ୍ରୀଗଣେଶଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ କେବଳ ପୂଜା ମଣ୍ଡପରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ, ବରଂ ତାହା ଜୀବନ ଜିଉିବାର ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାର୍ଶନିକ କଳା ।

—ହେମନ୍ତ ଶତ୍ତାଚାର୍ଯ୍ୟ

ମୋ: ୯୮୭୬୫୪୩୨୧୦

ଉତ୍କଳୀୟ ପରମ୍ପରାରେ ଗଣପତି ଉପାସନା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଉତ୍କଳୀୟ ମାନବର ପରମାରାଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରର ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ମହାପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସମେତ ପଞ୍ଚଦେବତାଙ୍କ ଉପାସନା କାହିଁ କେଉଁ କାଳରୁ ଅନସୃତ ହୋଇ ଆସୁଛି । କୁହାଯାଏ, ଏଠାରେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ହେବା ପରେ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପୂର୍ବରୁ କଙ୍କବଟ ତଳେ ଥିବା ଗଣେଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଥିଲେ । ରାତି ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କର ପୂଜା କରାଯାଇଥିଲା ।

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଗଜାନନ ବେଶ : ପଞ୍ଚଦଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର ମହାଶାସନୀ ସମ୍ବିଦ୍ୟାଦେବ ଗଣପତି ଭଜ ନାମରେ ଜନୈକ ସାଧୁ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଆସିଥିଲେ । ସେ ପୁରାଣ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ପରମବ୍ରହ୍ମ ବୋଲି ଜାଣି ତାଙ୍କ ଠାରେ ନିଜର ଜନ୍ମ ଗଣପତିଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବା ଲାଲ୍‌ସାରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ଆସିଥିଲେ ଏଠାକୁ । ସେ ମନେ ମନେ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ ଯେ ଯଦି ନାଳାଟକନାୟକ ପ୍ରଭୃତରେ ପରଂବ୍ରହ୍ମ, ତେବେ ସେ ମୋତେ ମୋର ଜନ୍ମ ଗଣପତି ରୂପରେ ନିଷ୍ଠୟ ଦର୍ଶନ ଦେବେ । ତାଙ୍କ ଆଗମନ ସମୟକୁ ମହାପ୍ରଭୁ ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପରେ ବିଜେ କରି ଅଛନ୍ତି । ସେ ତାଙ୍କର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ କିମ୍ବା ଲୁପ୍ତ ଦେଖି ହେଲେ ଚକିତ । ତାଙ୍କ ଜନ୍ମକୁ ଦର୍ଶନ ପାଇ ସେ ନିରାଶରେ ଫେରିଗଲେ ।

ମୁକ୍ତେଶ୍ୱରଙ୍କର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ଶୂନ୍ୟବାଣୀ ଶୁଣି ପୁନଃ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କଲେ । ଦେଖିଲେ ଶ୍ରୀବଳଭଦ୍ର ହରିଦ୍ରା ଗଣେଶ ରୂପରେ, ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଖାଦିବ ଗଣେଶ ରୂପେ ଓ ମା’ସୁଭଦ୍ରା ମାତଙ୍ଗୀ ରୂପରେ ସ୍ନାନ ମଣ୍ଡପରେ ବିଜେ କରିଅଛନ୍ତି । ଏହା ଦେଖି ଗଣପତି ଭକ୍ତଙ୍କର ମୋହ ଚୁଟିଗଲା । ସେ ଅନୁଭବ କଲେ ମହାପ୍ରଭୁ ପରଂବ୍ରହ୍ମ ଅଟନ୍ତି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଗଣେଶ, ଶିବ, ଶିବା ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ । ସେ ନିଜେ ଭଗବତ୍ ଗୀତାରେ କହିଛନ୍ତି, ‘ମୋତେ ଯିଏ ଯେଉଁପରି ଭାବେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ସେହିପରି ଫଳ ଦିଏ ।’

ଶ୍ରୀବଟ ଗଣେଶ : ବେଢ଼ା ପରିକ୍ରମା କରିବା ବେଳେ ଆମେ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିମା ଗଣେଶଙ୍କ ପ୍ରଥମେ ଦର୍ଶନ କରୁ ସେ ହେଲେ ବଟଗଣେଶ । କଙ୍କବଟ ମୂଳକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଶ୍ରୀବଟଗଣେଶ କଙ୍କବଟ ସହିତ ଏଭଳି ଅଜ୍ଞାଜ୍ଞା ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ଯେ ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ଭିତରେ ସେ କଙ୍କବଟର ଏକ ଶାଖା ବଂଶୀରୂପେ ରହିଛନ୍ତି । ଅତିବଡ଼ା ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସ ବଟଗଣେଶ ମୂଳରେ ବସି ଶ୍ରୀଜୀଉ ଭାଗବତ ଗବନା କରିଥିଲେ । ପୂର୍ବ ନଂ ୯୫ରେ କଙ୍କବଟ ମୂଳରେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ଏହି ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖୀ ଗଣେଶଙ୍କୁ କେହି କେହି କଙ୍କ ଗଣେଶ, ସିଦ୍ଧ ଗଣେଶ, ଚିନ୍ତାମଣି ଗଣେଶ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରିଥାନ୍ତି ।

ଶ୍ରୀଦୃବ୍ୟ ଗଣେଶ : ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ବେଢ଼ାର ଜଳକ୍ରୀଡ଼ା ମଣ୍ଡପ ପଛକୁ ରହିଛି ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖୀ ୩୫ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତା ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ ମନ୍ଦିର । ଏଥିରେ ଛଅଫୁଟ ଉଚ୍ଚତା ବିଶିଷ୍ଟ ଦିକ୍ଷାସନ ଉପରେ ଏହି ଗଣେଶ ଶକ୍ତି ଉପରେ

ନୃତ୍ୟରତ । ଗଜପତି ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି ବିଗ୍ରହ କାଞ୍ଚୁରୁ ଅଣାଯାଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ନାଚୁଆ ଗଣେଶ ବା କାଞ୍ଚୁଖୁରି ଗଣେଶ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି । ଉପର ବାମ ଓ ଡାହାଣ ହସ୍ତରେ ଯଥାକ୍ରମେ ସର୍ପର ଲାଞ୍ଜ ଓ ଫଣା ଗଣେଶଙ୍କ ଉପରି ଭାରରେ ବୁଢ଼ାକାରରେ ରହିଛି ।

କାଞ୍ଚୁ ଗଣେଶ : ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ଭିତର ବେଢ଼ାର ପଶ୍ଚିମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ମନ୍ଦିରକୁ ଲାଗି ରହିଛି କାଞ୍ଚୁ ଗଣେଶ ମନ୍ଦିର । ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ପୂର୍ବ ନଂ ୬୫ରେ ପ୍ରାୟ ୨୨ଫୁଟ ଉଚ୍ଚତା ବିଶିଷ୍ଟ ଏହି ମନ୍ଦିରରେ କଳାମୁଗୁନି ପଥରରେ ନିର୍ମିତ ପାଞ୍ଚଫୁଟ ଉଚ୍ଚତାର ଏକ ସୁଦୃଶ୍ୟ ଗଣେଶ ବିଗ୍ରହ ଶୋଭା ପାଉଅଛନ୍ତି । ବିଗ୍ରହ ପଛପଟେ ଏକ ପଥରର ଦ୍ୱିତୀୟା ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି ପୂଜା ରହିଅଛି । ସିଂହାସନ ଉପରେ ଦକ୍ଷିଣ ଗୋଟ୍ ପାଦଦୁମ୍ବିକୁ ଖର୍ଣ୍ଣ କରୁଥିବାବେଳେ ବାମଗୋଟ୍ ମୋଡ଼ି ହୋଇ ବସିବା ମୁଦ୍ରାରେ ରହିଛନ୍ତି ।

ହସ୍ତସଂଖ୍ୟା ୪ ଉପର ଡାହାଣ ହାତରେ ଏକ ଭଗ୍ନଦନ୍ତ, ତଳ ଡାହାଣ ହାତରେ କପାଳାଳ, ଉପର ବାମ ହାତରେ ପରଶୁ ଧାରଣ କରିଥିବା ବେଳେ ତଳ ବାମ ହାତରେ ପରଶୁ ଧାରଣ କରିଥିବାବେଳେ ତଳ ବାମ ହାତରେ ସିଦ୍ଧି ଦେବୀଙ୍କୁ ଆଲିଙ୍ଗନ କରୁଛନ୍ତି । କର୍ଣ୍ଣଟକା ଶୈଳୀରେ ନିର୍ମିତ ଚତୁର୍ଭୁଜ ବିଶିଷ୍ଟ ଏହି ବିଗ୍ରହ ସାମ୍ନା ଅବସ୍ଥାରେ ବିରାଜମାନ ।

ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଗଣେଶ : ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ଭିତରେ ଅନେକ ଗଣେଶ ପୂଜା ପାଉଛନ୍ତି । ସେଭଳି ଶ୍ରୀମନ୍ଦିର ବେଢ଼ା ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଗଣେଶଙ୍କ ଉପାସନା ଚାଲିଛି ।

ଗଣେଶ ଗୁରୁକରେ ଚାରଗଣେଶ : ବଡ଼ଦାଣ୍ଡର ବାମଭାଗରେ ନରେନ୍ଦ୍ର ପୁଷ୍କରିଣୀକୁ ଯିବା ରାସ୍ତାରେ ଏହି ଗଣେଶ ଜଗାଡ଼ି ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ମୁଖ୍ୟଦେବତା ରୂପେ ପୂଜା ପାଉଥିବା ଠାକୁରାଣୀ ଚାରଗଣେଶ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । କିମ୍ବଦନ୍ତୀ କୁହେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ହେବା ସମୟରେ ଏହିଠାରୁ ଚାର ଦକ୍ଷାପାତ ପଥର କୁଣ୍ଡାଯାଇଥିଲା ଓ ବିଦ୍ୟନାଶକ ଶ୍ରୀଗଣେଶଙ୍କୁ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ ଏହିଠାରେ ଭାଡ଼ି ବସାଯାଇଥିଲା ।

ଶ୍ରୀକପାଳମୋଚନ ମହାଦେବ ମନ୍ଦିରରେ ସିଦ୍ଧ ବିନାୟକ : ପ୍ରାଚୀନ ସମୟରୁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଏହି ମନ୍ଦିର ପୁରୀ ସହରରେ ମଣିକର୍ଣ୍ଣିକା ସାହିର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ତଥା ରାଞ୍ଛୁଆ ଚଉରାଈକ ନିକଟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହି ମନ୍ଦିରର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱରେ ଉଚ୍ଚପ୍ରସ୍ଥର ପ୍ରାଚୀର ଘେରି ରହିଛି । ମନ୍ଦିର ପରିସରଟି ୮୦/୧୦୦ ଫୁଟ ଓସାର ପରିମିତ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଶ୍ରୀମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣଦ୍ୱାର ଠାରୁ ଶ୍ରୀଲୋକନାଥ ମନ୍ଦିରକୁ ଯାଇଥିବା ମୁଖ୍ୟ ରାସ୍ତାର ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏହି ମନ୍ଦିରର ଏକ ମାତ୍ର ପ୍ରବେଶ ଦ୍ୱାର ରହିଅଛି । ରାସ୍ତା ପଥର ଠାରୁ ପ୍ରାୟ ୧୨ ଗୋଟି ପାହାଚ ଅତିକ୍ରମ କରିବା ପରେ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ାକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବାକୁ ହୋଇଥାଏ । ପବିତ୍ର ଗଣେଶ ପୂଜା ଅବସରରେ ଭଗବାନ ଶ୍ରୀଗଣେଶ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ ପ୍ରଦାନ କରନ୍ତୁ ଏହା ହିଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ।

—ବିକ୍ରମ ମହାପାତ୍ର

‘ଆନନ୍ଦ କୋଷାଳୀ’ ଚଞ୍ଚାମନ୍ଦିର ଅଞ୍ଚଳ, କଟକ

